

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

لایحه بودجه ۱۴۰۱ از نگاه بخش خصوصی (ویرایش اول)

فهرست مطالب

۳	مقدمه
۳	الف. چارچوب کلی منابع و مصارف بودجه ۱۴۰۰
۸	ب. سیاست‌های اقتصادی مهم
۸	۱. افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه ارزش گمرکی ورودی بر اساس نرخ روز ارز
۸	۲. منوط شدن معافیت‌های مالیاتی و جایزه‌های صادراتی به بازگشت ارز حاصل از صادرات
۹	۳. افزایش میزان مالیات بر ارزش افزوده
۱۰	۴. حذف معافیت مالیاتی صادرکنندگان مواد خام و نیمه‌خام
۱۰	۵. حذف ارز ترجیحی
۱۱	۶. افزایش قیمت انرژی مصرفی بخش تولید
۱۲	۷. مشارکت با بخش خصوصی در اجرای طرح‌های عمرانی
۱۲	۸. افزایش مالیات‌ها
۱۳	جمع‌بندی و پیشنهادها

مقدمه

در بسیاری از کشورها بودجه سنواتی مهم‌ترین سند سیاست‌گذاری اقتصادی و اجتماعی دولت‌ها محسوب می‌شود. اهمیت بودجه بیش از یک سند مالی است چراکه شناخت دولت از مسائل کشور، نحوه اولویت‌بندی مسائل و راه‌حل‌های انتخاب شده - که بیانگر رویکردهای دولت- هستند را نشان می‌دهد. این سند زمینه گفتگوی قوه مقننه و مردم با دولت‌ها را نیز فراهم می‌کند. طبیعی است که سیاست‌های بودجه‌ای، هم رفاه عموم مردم و هم فعالیت‌های آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. نحوه تأمین مالی و ترکیب هزینه‌ها، به لحاظ آثار کلان مانند تأثیر بر نرخ تورم، نرخ سود، رشد اقتصادی و غیره بر فعالان اقتصادی اثرگذار است. موضوعاتی مانند نرخ و ترکیب مالیات‌ها، قیمت انرژی و سیاست‌های ارزی و گمرکی نیز، کارکرد یکایک فعالان اقتصادی در سطح خرد را متاثر خواهد ساخت. هدف این گزارش پاسخ به دو سؤال اساسی است: اول) لایحه بودجه ۱۴۰۱ نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۰ چه تفاوت مهمی دارد؟ دوم) سیاست‌های اقتصادی بودجه ۱۴۰۱ چیست و چه آثار احتمالی بر فعالان اقتصادی دارد؟

برای فهم راحت‌تر موضوعات تا حد ممکن از به‌کارگیری اصطلاحات خاص بودجه‌ای پرهیز شده و سعی شده است تا ضمن رعایت دقت، جزئیات غیرضروری حذف شود.

شایسته ذکر است، بر خلاف چند سال گذشته هیچ نماینده‌ای از بخش خصوصی به ستاد تدوین بودجه ۱۴۰۱ دعوت نشد. در عین حال پس از اطلاع اتاق ایران از چارچوب پیشنهادی لایحه، طی نامه‌ای خطاب به رئیس‌جمهور محترم نکات لازم درباره آثار برخی تصمیم‌ها بر اقتصاد ملی و به ویژه بخش خصوصی و تولید، قبل از تصویب بودجه در هیأت وزیران به استحضار ایشان رسید.

الف. چارچوب کلی منابع و مصارف بودجه ۱۴۰۰

قانون بودجه ۱۴۰۰ بر اساس میزان فروش نفت و مشروط به چگونگی تغییر شرایط تحریمی، در دو سقف متفاوت تدوین گردید. به طوری که در سقف اول درآمدهای دولت بر اساس فروش روزانه ۱,۵ میلیون بشکه نفت در نظر گرفته شد و در سقف دوم با پیش‌بینی احتمال فروش نفت بیشتر در شش ماهه دوم سال، سند بودجه با ارقام بزرگتر تنظیم شد. با عنایت به آنکه میزان تحقق درآمد نفتی دولت از سقف اول بودجه سال جاری نیز کمتر پیش‌بینی می‌شود، لذا فرض شده است میزان هزینه‌کرد بودجه سال جاری نیز تا پایان سال بیش از سقف اول بودجه نباشد. بر این اساس از نظر اتاق ایران، مقایسه لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ با سقف دوم بودجه سال جاری می‌تواند گمراه‌کننده باشد. از این رو، در ادامه به منظور ارائه تصویری روشن از لایحه پیشنهادی، سعی شده علاوه بر مقایسه آمار و ارقام مربوط به سقف دوم بودجه ۱۴۰۰ که در قانون بودجه آمده است، تا حد ممکن آمار و ارقام مربوط به سقف اول بودجه ۱۴۰۰ نیز که در گزارش‌های رسمی ارائه شده است، مبنای مقایسه قرار گیرد.

مقایسه منابع عمومی در لایحه ۱۴۰۱ با سقف اول قانون بودجه ۱۴۰۰ گویای این واقعیت است که منابع عمومی در لایحه پیشنهادی نسبت به سقف اول رشد ۴۶ درصدی داشته است. ارقام سقف اول از این حیث حائز اهمیت است که پیش‌بینی عملکرد ۱۴۰۰ (بر اساس اطلاعات موجود) حاکی از آن است که تنها حدود ۷۵ درصد از منابع سقف اول بودجه ۱۴۰۰ (سقف کوچکتر) تحقق خواهد یافت. به عبارتی رشد منابع لایحه بودجه ۱۴۰۱ نسبت به پیش‌بینی که از

عملکرد بودجه برای سال ۱۴۰۰ وجود دارد معادل ۹۶ درصد است. بر این اساس سمت منابع عمومی دولت، در لایحه ۱۴۰۱ تقریباً دو برابر آنچه در سال ۱۴۰۰ تحقق خواهد یافت، برآورد شده است.

عمده‌ترین رویکردها در سمت منابع بودجه عمومی دولت در لایحه بودجه ۱۴۰۱

عمده‌ترین ارقام و مهم‌ترین تبصروهای لایحه بودجه ۱۴۰۱	سقف دوم قانون ۱۴۰۰	ارقام به هزار میلیارد تومان	
<ul style="list-style-type: none"> برآورد منابع حاصل از بخش درآمدها در لایحه بودجه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف اول قانون بودجه ۱۴۰۰، رشد ۴۸ درصدی و نسبت به رقم متناظر در سقف دوم بودجه رشد ۴۶٫۱ درصدی داشته است. درآمدهای مالیاتی با سهم حدود ۸۰ درصدی از گروه درآمدها و سهم بیش از ۲۸ درصدی از کل منابع عمومی بودجه، یکی از عمده‌ترین اجزای درآمدی دولت در لایحه پیشنهادی محسوب می‌شود. درآمدهای مالیاتی در لایحه بودجه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰، با رشد ۶۲ درصدی برآورد شده است. مالیات‌های مستقیم (شامل مالیات بر اشخاص حقوقی، درآمد و ثروت) سهم ۴۷ درصدی و مالیات‌های غیرمستقیم (شامل مالیات بر واردات و کالا و خدمات) سهم ۵۳ درصدی از درآمدهای مالیاتی را در لایحه پیشنهادی به خود اختصاص داده‌اند. مالیات بر شرکت‌های غیر دولتی در لایحه ۱۴۰۱ نسبت به رقم متناظر در سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰، رشد ۱۴۰ درصدی را ثبت کرده است و مالیات بر ارزش افزوده که بیش از ۲۳ درصد از منابع این پایه مالیاتی را تشکیل می‌دهد نیز حدود ۷۰ درصد نسبت به رقم متناظر سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰ داشته است و رقم آن از ۸۸ هزار میلیارد تومان در سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰ به حدود ۱۵۰ هزار میلیارد تومان در لایحه ۱۴۰۱ افزایش یافته است. عمده‌ترین سیاست‌های مالیاتی: <ul style="list-style-type: none"> تبصره ۴ <ul style="list-style-type: none"> معافیت‌های مالیاتی و جوایز صادراتی مشروط به بازگشت ارز حاصل از صادرات به اقتصاد کشور است. جزء ۵ بند (ق) کاهش نرخ مالیات موضوع ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم اشخاص حقوقی دارای پروانه بهره‌برداری در فعالیت‌های تولیدی به میزان ۵ درصد. بند (ف) واحدهای صنفی با درآمد مشمول مالیات کمتر از ۱۰۰ میلیون تومان در سال ۱۴۰۰ علاوه بر معافیت‌های قانونی برای مالیات بر عملکرد سال ۱۴۰۰ از پنج واحد درصد بخشودگی برخوردار می‌شوند. جزء ۲ بند (ق) حذف معافیت مالیات بر ارزش افزوده مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی. بند (ش) اخذ مالیات از درآمد حاصل از صادرات مواد و محصولات معدنی، نفتی، گازی و پتروشیمی به صورت خام و نیمه خام. بند (ت) اخذ مالیات ۲۵ درصدی از اولین نقل و انتقال املاک نوساز اشخاص حقیقی برای ساختمان‌هایی که بیش از سه سال از تاریخ صدور گواهی پایان کار آنها نگذشته باشد. بند (خ) واریز دو درصد از هزینه‌های برداشتی بیش از ۵ میلیون ریال بابت خدمات دریافتی توسط اشخاص حقوقی و صاحبان مسافله گروه اول به حساب سازمان امور مالیاتی. بند (د) حذف معافیت مالیاتی سود سپرده‌های بانکی اشخاص حقوقی. بند (ص) تبصره ۷ <ul style="list-style-type: none"> افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه ارزش گمرکی و نرخ مالیات بر ارزش افزوده کالاهای وارداتی از ۴۲۰۰ تومان به نرخ ارز اعلام شده بانک مرکزی سامانه مبادله الکترونیکی (ای، تی، اس) در روز اظهار. جزء ۱ بند (ه) کاهش نرخ ۴ درصدی حقوق گمرکی به یک درصد صرفاً برای کالاهای اساسی، دارو، تجهیزات و ملزومات مصرفی پزشکی و نهادهای کشاورزی و دامی. جزء ۲ بند (ه) 	۶۶۴/۴ (۴۶/۱)	۴۵۴/۹	درآمدها
	لایحه ۱۴۰۱	سقف دوم قانون ۱۴۰۰	ارقام به هزار میلیارد تومان
	۵۲۶/۸ (۶۲/۰)	۲۳۵/۲	درآمدهای مالیاتی

<ul style="list-style-type: none"> برآورد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف اول قانون بودجه ۱۴۰۰، رشد ۸۱ درصدی و نسبت به رقم متناظر در سقف دوم بودجه رشد ۳۰۳ درصدی داشته است. 	۴۰۸/۴ (۳/۳)	۳۹۵/۵	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
<ul style="list-style-type: none"> منابع حاصل از نفت و فرآورده‌های نفتی با سهم ۹۴ درصدی از منابع حاصل از گروه واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای، بزرگترین جزء این گروه درآمدی را تشکیل می‌دهد. منابع حاصل از فروش نفت با در نظر گرفتن مجموعه فروشی همچون قیمت ۶۰ دلاری هر بشکه نفت، نرخ تسعیر ۲۳ هزار تومانی و صادرات ۱٫۲ میلیون بشکه نفت خام و میعانات گازی در روز و خالص صادرات گاز ۳۵ میلیارد دلاری در لایحه پیشنهادی برآورد شده است. طبق بند الف تبصره (۱) سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت، میعانات گازی و خالص صادرات گاز ۲۰ درصد تعیین شده است و مابقی تفاوت ۲۰ درصد تا سهم قانونی ۴۰ درصد صندوق توسعه ملی از محل ورود این صندوق به‌عنوان به‌دهی دولت تلقی شده است. میزان وابستگی بودجه به نفت در لایحه بودجه ۱۴۰۱ با احتساب صادرات نفت و گاز و استقرار ۲۰ درصدی از صندوق توسعه ملی، حدود ۳۸ درصد است. در صورت عدم تحقق منابع حاصل از محل صادرات نفت، دولت به همان میزان عدم تحقق اقدام به فروش اوراق مالی خواهد کرد. (بند ب تبصره (۱۱)) مازاد بر منابع نفتی در بند (ب) مبلغ ۴ میلیارد و ۵۰۰ میلیون یورو، از محل تحویل نفت خام و میعانات گازی برای تقویت بنیه دفاعی پیش‌بینی شده است. (بند ی تبصره (۱۱)) 	۳۸۱/۸ (۹/۳) ۳۴۹/۳	منابع حاصل از نفت و فرآورده‌های نفتی	
<ul style="list-style-type: none"> در بند ب تبصره ۴ دولت مجاز شده است با رعایت قوانین و مقررات بابت رد دینون قطعی و مسجل دستگاه‌های اجرایی به طلبکاران همان دستگاه اجرایی، طرح‌های نیمه‌تمام را به شرط تعهد طلبکاران مبنی بر تکمیل طرح (پروژه) در مدت زمان معین واگذار نماید. 	۲۶/۶ (-۴۲/۴)	۴۶/۲	واگذاری طرح‌های عمرانی و اموال منقول و غیر منقول
<ul style="list-style-type: none"> برآورد منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی در لایحه بودجه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف اول قانون بودجه ۱۴۰۰، رشد ۱۳ درصدی داشته است، در حالی که نسبت به رقم متناظر در سقف دوم بودجه کاهش ۳۰ درصدی را نشان می‌دهد. 	۲۹۹/۱ (-۳۰/۰)	۴۳۷/۵	واگذاری دارایی‌های مالی
<ul style="list-style-type: none"> منابع حاصل از فروش اوراق مالی و اسلامی در لایحه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰ نزدیک به ۳۴ درصد کاهش یافته است. شایسته ذکر است، در لایحه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰، نژدیک به ۳۴ درصد کاهش یافته است. منتشر کند. 	۸۸ (-۳۳/۶)	۱۳۳/۵	منابع حاصل از فروش و واگذاری انواع اوراق مالی و اسلامی
<ul style="list-style-type: none"> منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی در لایحه ۱۴۰۱ نسبت به رقم متناظر در سقف دوم بودجه ۱۴۰۰، بیش از ۷۳ درصد کاهش یافته است. در بند الف تبصره ۲ آمده است دولت مجاز است در صورت عدم آمادگی بازار سرمایه در جذب سهام موضوع این بند، مثال سهام فروش نرفته را به دستگاه‌های اجرایی ذی‌نفع واگذار یا منتقل و یا اوراق مالی اسلامی منتشر نماید. 	۷۱ (-۷۲/۳)	۲۵۵/۹	منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی
<ul style="list-style-type: none"> استقراض از صندوق توسعه ملی در لایحه بودجه که بزرگترین جزء واگذاری دارایی‌های مالی است حدود ۱۳۷٫۴ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شده که رشد حدود ۳۰۰ درصدی نسبت به قانون ۱۴۰۰ دارد. 	۱۳۷/۴ (۳۹/۶)	۳۶/۲	منابع حاصل از استفاده از صندوق توسعه ملی

عمده‌ترین رویکردها در سمت مصارف بودجه عمومی دولت در لایحه بودجه ۱۴۰۱

ارقام به هزار میلیارد تومان	سقف دوم قانون ۱۴۰۰	لایحه ۱۴۰۱
هزینه‌ها	۹۱۹	۹۶۵/۲ (۵/۰)
	حقوق و دستمزد کارکنان عمومی (جمع فصل اول و هفتم)	۴۶۵/۹ (۶/۷)
اجزای عمده	۳۲۹/۲	۳۳۹/۱ (۰/۰)
	رفاه اجتماعی (بازنشستگان تابعه صندوق‌های دولتی) (فصل ششم)	۲۵۱/۸ (۳۲/۸)
تملک دارایی‌های مالی	۱۸۲/۷	۱۵۵ (۱-۵/۲)
	بازپرداخت اصل اوراق مشارکت	۱۲۸/۳ (۸۲/۸)
اجزای عمده	۱۵/۲	۲۱ (۳۷/۲)
	بازپرداخت اصل وام‌های خارجی و تعهدات خارجی	۲۵۱/۸ (۳۲/۸)

عمده‌ترین ارقام و مهم‌ترین تبصره‌های لایحه بودجه ۱۴۰۱

- **اعتبارات هزینه‌های جاری** در لایحه بودجه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در **سقف اول قانون بودجه ۱۴۰۰**، **رشد ۳۸ درصدی** و نسبت به رقم متناظر در **سقف دوم بودجه رشد ۵ درصدی** داشته است.
- در لایحه پیشنهادی متوسط رشد دستمزد کارکنان ۱۰ درصد در نظر گرفته شده است.
- جمع فصل اول و هفتم (حقوق دستمزد کارکنان عمومی) سهم **۵۱٫۵ درصدی** از هزینه‌های جاری را دارد.
- فصل جبران خدمت کارکنان دولت در لایحه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در **سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰**، **رشد ۳۷ درصدی** داشته است و مجموع فصل اول و هفتم **رشد ۶۷ درصدی** داشته است.
- اعتبارات مربوط به **حق بازنشستگی و رفاه اجتماعی**، سهم **۳۳٫۱ درصدی** از هزینه‌های جاری به خود اختصاص داده است.
- **اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای** در لایحه بودجه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در **سقف اول قانون بودجه ۱۴۰۰**، **رشد ۷۳ درصدی** و نسبت به رقم متناظر در **سقف دوم بودجه رشد ۴۳٫۸ درصدی** داشته است.
- به‌منظور توسعه سرمایه‌گذاری‌ها بر پایه آمایش سرزمین در **بند الف تبصره ۱۸** دوات تصمیم دارد صندوق کارآفرینی امید را به صندوق پیشرفت و عدالت ایران تغییر نام داده و با **۳۱ صندوق استانی تابعه**، فعال کند. مرجع تصویب طرح‌ها و پروژه‌ها در سطح استان و نظارت بر حسن اجرای آنها، شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان (به ریاست استاندار) است.
- **اعتبارات تملک دارایی‌های مالی** در لایحه بودجه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در **سقف اول قانون بودجه ۱۴۰۰**، **رشد ۶۸ درصدی** داشته است، در حالی که نسبت به رقم متناظر در **سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰ کاهش ۱۵٫۲ درصدی** را نشان می‌دهد.
- اعتبارات مربوط به **بازپرداخت اصل اوراق مشارکت** با سهم **۸۳٫۸ درصدی** از تملک دارایی‌های مالی، اولین جزء عمده این گروه در لایحه پیشنهادی را به خود اختصاص داده است.
- اعتبارات مربوط به **بازپرداخت اصل اوراق مشارکت** در لایحه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰، **رشد ۸۳٫۸ درصدی** داشته است.
- در **بند (ه) تبصره (۵)** دولت مجاز شده است برای **بازپرداخت اصل و سود اوراق سررسید شده در سال ۱۴۰۱ تا سقف ۱۰ هزار میلیارد تومان** اوراق مالی اسلامی منتشر کند.
- اعتبارات مربوط به **بازپرداخت اصل وام‌های خارجی و تعهدات** با سهم **۱۳٫۵ درصدی** از تملک دارایی‌های مالی، دومین جزء عمده این گروه در لایحه پیشنهادی را به خود اختصاص داده است.
- اعتبارات مربوط به **بازپرداخت اصل وام‌های خارجی و تعهدات** در لایحه پیشنهادی نسبت به رقم متناظر در سقف دوم قانون بودجه ۱۴۰۰، **رشد ۳۸٫۲ درصدی** داشته است.

ب. سیاست‌های اقتصادی مهم

۱. افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه ارزش گمرکی ورودی بر اساس نرخ روز ارز

- تغییر نرخ ارز مبنای محاسبه ارزش گمرکی، هم درآمد دولت را افزایش می‌دهد و هم به‌واسطه افزایش قیمت نهاده‌های وارداتی و مالیات بر ارزش افزوده، موجب افزایش هزینه تولید خواهد شد. باید توجه داشت که با توجه به محدودیت‌های ارزی چند سال اخیر عمده واردات کشور در حال حاضر کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای و این تصمیم به طور مستقیم بر قیمت تمام شده کالاها اثرگذار است. باید توجه داشت که چون مالیات بر ارزش افزوده نیز بر مبنای ارزش گمرکی اخذ می‌شود، میزان مالیات بر ارزش افزوده این کالاها نیز افزایش خواهد یافت که خود جریان تورمی جداگانه‌ای ایجاد خواهد کرد.
- این اقدام حجم منابع ریالی مورد نیاز برای ترخیص کالاها را افزایش می‌دهد و در مواردی که ترخیص‌ها اعتباری انجام نشود، تولیدکنندگان مجبور به رجوع به نظام بانکی هستند که می‌تواند هزینه تأمین مالی تولید را افزایش دهد. در این مورد لازم است تمهیدات لازم توسط نظام بانکی و گمرک اندیشیده شود.
- با در نظر داشتن آنکه دولت خود بزرگ‌ترین تولیدکننده و مصرف‌کننده در اقتصاد کشور است، هزینه‌هایش از ناحیه تغییرات قیمتی فوق، افزایش خواهد یافت.

۲. منوط شدن معافیت‌های مالیاتی و جایزه‌های صادراتی به بازگشت ارز حاصل از صادرات

- به‌موجب این تصمیم، هرگونه نرخ صفر و معافیت‌های مالیاتی برای درآمدهای حاصل از صادرات کالا و خدمات و همچنین استرداد مالیات و عوارض قانون مالیات بر ارزش افزوده، در مواردی که ارز حاصل از صادرات طبق مقررات اعلامی بانک مرکزی به چرخه اقتصادی کشور برگردانده نشود، قابل اعمال نخواهد بود و پرداخت هرگونه جایزه و مشوق صادراتی برای صادرکنندگان منوط به حصول اطمینان از برگشت ارز حاصل از صادرات کالا و خدمات به چرخه اقتصاد کشور می‌باشد.
- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران همانند دولت معتقد است کل ارز حاصل از صادرات باید به چرخه اقتصادی کشور باز گردد. درعین حال باید در نظر داشت که الف) بازگشت ارز حاصل از صادرات فرایند به‌واسطه شرایط تحریمی پیچیده است و برای همه کالاهای صادراتی یکسان نیست. به‌عنوان مثال صنعت پتروشیمی امکان بازگشت ارز حاصل از صادرات را در کمتر از دو ماه دارد و در مقابل صنعتی مانند فرش که عمدتاً به‌صورت اعتباری به فروش می‌رسد، فرصتی حداقل یک‌ساله برای بازگشت ارز نیاز دارد و یا فرآیند زمانی صادرات مواد معدنی به‌خصوص کنسانتره سرب و روی به دلایل فنی در حدود شش ماه به انجام می‌رسد. لذا، به دلیل ماهیت متفاوت فعالیت‌های صادراتی و نیز تفاوت در مقاصد صادراتی، لازم است که با توجه به نوع کالاها و خدمات صادراتی تصمیم لازم را اتخاذ کرد.
- مشروط کردن برخورداری از مشوق‌ها و معافیت‌های مالیاتی و استرداد مالیات و عوارض ارزش افزوده به بازگشت ارز حاصل از صادرات به چرخه اقتصاد کشور آن هم در شرایط تحریمی و برای همه صادرکنندگان، ریسک و هزینه تولید و صادرات را افزایش می‌دهد. ممکن است برخی از صادرکنندگان بدهی‌های ارزی خارجی داشته باشند

و یا دارای دفاتری در خارج از کشور باشند که ناگزیر از پرداخت هزینه‌های این دفاتر از محل بخشی از ارزشهای صادراتی باشند و یا واردات مجدد توسط صادرکننده صورت گیرد و از این‌گذر، بخشی از ارزش ناشی از صادرات، صرف خرید مواد اولیه وارداتی گردد. در تنظیم مقررات مربوط اینگونه شرایط را باید در نظر گرفت.

- یکی از موضوعاتی که بر بازگشت ارزش حاصل از صادرات به کشور اثر مخرب دارد، فاصله قیمتی بین قیمت ارزش در سامانه نیما و قیمت روز بازار است. با عنایت به آنکه هر چه این فاصله کمتر باشد بازگشت ارزش سریع‌تر انجام خواهد شد، لذا ضروریست دولت نسبت به مدیریت بازار ارزش و برقراری ثبات در این بازار اهتمام ویژه‌ای داشته باشد.

۳. افزایش میزان مالیات بر ارزش افزوده

- در تعیین میزان رسمی مالیات بر ارزش افزوده چهار عامل نقش دارد. عامل اول، نرخ مالیات بر ارزش افزوده است که طبق سند لایحه بودجه ۱۴۰۱ این نرخ نسبت به سال قبل نه تنها افزایش نیافته است بلکه با توجه به اجرای قانون جدید مالیات بر ارزش افزوده یک واحد درصد از سهم دولت کاهش یافته و به شهرداری‌ها اختصاص یافته است. عامل دوم، رشد اقتصادی و افزایش تولید ناخالص داخلی در سال ۱۴۰۰ (سه ماهه آخر) و سال ۱۴۰۱ (نه ماهه اول) است^۱ که با توجه به احتمال تداوم شرایط تحریم، چشم‌انداز مساعدی برای آنها پیش‌بینی نمی‌شود. پیش-بینی‌های داخلی و نهادهای بین‌المللی از رشد اقتصادی سال‌های آتی ایران در صورت تداوم تحریم‌ها حدود ۲ درصد است.

- عامل سوم، گسترش چتر مشمولین مالیات بر ارزش افزوده است. بر اساس لایحه دولت، در سال ۱۴۰۱ مناطق آزاد تجاری-صنعتی نیز مشابه سرزمین اصلی، مشمول پرداخت مالیات و عوارض ارزش افزوده می‌گردند. این حکم در قانون بودجه ۱۴۰۰ نیز وجود دارد و هنوز گزارش مستقلی درباره آثار آن بر افزایش درآمدهای مالیات بر ارزش افزوده منتشر نشده است. اگرچه اجرایی شدن این تصمیم با گسترش تعداد مشمولین مالیات بر ارزش افزوده، می‌تواند بر درآمدهای مالیاتی دولت بیفزاید اما باید در نظر داشت که معافیت‌ها و مشوق‌های در نظر گرفته شده برای ترغیب سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در این مناطق و در قالب قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری-صنعتی تعیین شده است. اجرای چنین تصمیماتی در قالب یک تبصره در قانون بودجه سنواتی، در تناقض با قانون مناطق آزاد تجاری-صنعتی است. همچنین، با اجرای چنین اقدامی، به طور یکجانبه تعهدات دولت که مبنای سرمایه‌گذاری بلندمدت افراد قرار گرفته است، نقض می‌شود و اعتماد فعالان اقتصادی به سیاست‌گذاری‌های دولت خدشه‌دار می‌گردد. چراکه، سرمایه‌گذاران با لحاظ کردن این حمایت‌ها در محاسبات خود، اقدام به سرمایه‌گذاری در این مناطق کرده‌اند. این گونه تصمیم‌ها ممکن است از انگیزه فعالان اقتصادی برای سرمایه‌گذاری در این مناطق بکاهد و از این‌گذر، آثار منفی بر توسعه این مناطق داشته باشد. روش درست، اصلاح قوانین دائمی است تا اعتماد مردم و سرمایه‌گذاران حفظ شود.

^۱ با عنایت به آنکه مالیات بر ارزش افزوده سه ماهه پایانی ۱۴۰۰ و سه فصل اول ۱۴۰۱، در سال ۱۴۰۱ اخذ می‌گردد، لذا در تعیین رقم مالیات بر ارزش افزوده، رشد اقتصادی این دو سال مهم است.

- عامل چهارم که می‌تواند درآمدهای مالیات بر ارزش افزوده را افزایش دهد، تورم است. با توجه به مجموعه تصمیمات دولت مانند حذف ارز ترجیحی، تغییر نرخ ارز مبنای محاسبه ارزش گمرکی و مالیات بر ارزش افزوده کالاهای وارداتی، افزایش قیمت سوخت بخش صنعت و غیره، به نظر می‌رسد که بخش مهمی از افزایش درآمدهای مالیات بر ارزش افزوده، نتیجه محیط تورمی سال ۱۴۰۱ است.

- شایسته ذکر است که دو اتفاق مهم در قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده رخ داده است: نخست، افزایش معافیت‌های مالیاتی در قانون مالیات بر ارزش افزوده است که میزان تحقق درآمدهای مالیاتی از محل ارزش افزوده را کاهش می‌دهد. دوم، تصویب قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان است که موجب افزایش میزان درآمدهای مالیاتی و افزایش شفافیت اطلاعاتی می‌گردد. سازمان امور مالیاتی موظف بوده است که قانون پایانه‌های فروشگاهی را از آبان ۱۳۹۸ اجرایی کند، اما این قانون هنوز اجرایی نشده است.

۴. حذف معافیت مالیاتی صادرکنندگان مواد خام و نیمه‌خام^۲

- حذف معافیت مالیاتی درآمدهای حاصل از صادرات مواد معدنی، فلزی، غیرفلزی، نفت، گاز و پتروشیمی خام و نیمه‌خام یکی دیگر از تصمیمات دولت است. طبق ماده ۱۴۱ قانون مالیات‌های مستقیم، صد درصد درآمد حاصل از صادرات خدمات و کالاهای غیرنفتی و محصولات بخش کشاورزی و بیست درصد از درآمد حاصل از صادرات مواد خام مشمول مالیات با نرخ صفر گردد.

- این تصمیم طبعاً درآمدهای مالیاتی دولت را افزایش می‌دهد و می‌تواند به کاهش کسری بودجه بیانجامد. همچنین انگیزه برای خام‌فروشی را تا حدی کاهش دهد و مشکل تأمین مواد اولیه برای تولید داخلی را تا حدودی رفع می‌کند. علاوه بر این با فرض وجود تکنولوژی‌های مورد نیاز و اقتصادی بودن بازار برخی محصولات، می‌تواند موجب تکمیل زنجیره‌های ارزش در کشور شود.

- در این مورد نیز باید در نظر داشت که فعالان اقتصادی در حوزه‌های صادرات مواد خام و نیمه‌خام با احتساب میزان معافیتی که دولت در قانون نظر گرفته است، اقدام به محاسبات هزینه-فایده کرده و سرمایه‌گذاری انجام داده‌اند (به‌ویژه در حوزه معادن کوچک). بار دیگر این پرسش مطرح می‌شود که آیا در یک قانون یک‌ساله، دولت می‌تواند هر وقت صلاح دید تعهدات خود، که مبنای تصمیم‌گیری و سرمایه‌گذاری افراد بوده است را نقض کند؟ با این روش‌ها چه کسی به مصوبات قانونی اعتماد خواهد کرد؟

۵. حذف ارز ترجیحی

- ارز ترجیحی (۴۲۰۰ تومانی) از لایحه بودجه ۱۴۰۱ حذف شده است. همزمان در ردیف ۱۷ سمت مصارف تبصره ۱۴ رقمی حدود ۱۰۰ هزار میلیارد تومان تحت عنوان "جبران اصلاح نرخ کالاهای اساسی، دارو، یارانه نان و خرید تضمینی گندم" پیش‌بینی شده است اما به صورت صریح در لایحه بودجه ۱۴۰۱، حکمی درباره نحوه مصرف

^۲ شایسته ذکر است، بر طبق مصوبه وزیر محترم اقتصاد برای حمایت از بازار سرمایه در تاریخ ۲۹ آذر ماه ۱۴۰۰، مقرر شده است که در سال ۱۴۰۱ فرمول حقوق معادن تغییر نکند، همانطور که ملاحظه می‌شود نسبت این مصوبه با لایحه بودجه پیشنهادی مشخص نیست.

این رقم وجود ندارد و سیاست جبرانی دولت درباره این موضوع روشن نیست. این سیاست از دیدگاه اقتصادی، انگیزه تولید داخلی کالاهای مشمول تخصیص ارز ۴۲۰۰ را بیشتر خواهد کرد و می‌تواند در برخی موارد مانع مصرف مازاد نیز بشود. در عین حال روش اجرای این سیاست بسیار مهم است. اولاً، زمانی که اقتصاد دائماً در معرض شوک‌های بیرونی به‌ویژه تحریم‌هاست و قیمت ارز تثبیت نشده است، صرف پرداخت یارانه نقدی تنها برای مدتی اثر جبرانی خواهد داشت و در صورت تداوم افزایش قیمت ارز، قیمت این کالاها که نقش مهمی در سبد مصرفی خانوارها دارند افزایش خواهد یافت که تبعات رفاهی منفی برای اقشار آسیب‌پذیر دارد. ثانیاً، درباره کالاهای مانند دارو و گندم سازوکارهای اجرایی باید به دقت طراحی و به اطلاع مردم برسد.

۶. افزایش قیمت انرژی مصرفی بخش تولید

بخشی از منابع و مصارف دولت طبق روال سنوات اخیر ذیل منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها درج می‌شود و جزو منابع عمومی دولت (ارقام جداول فوق) نیست. مجموع منابع و مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها ۴۷۰ هزار میلیارد تومان می‌باشد که نسبت به قانون بودجه ۱۴۰۰، حدود ۱۳۵ هزار میلیارد تومان افزایش یافته است. مفروضات لایحه دولت در جدول منابع هدفمندسازی یارانه‌ها به شرح زیر است:

۱. ثابت ماندن قیمت خوراک پتروشیمی‌ها

۲. قیمت سوخت پتروشیمی: معادل قیمت خوراک پتروشیمی

۳. قیمت سوخت گاز صنایع عمده: معادل قیمت خوراک

۴. اصلاح قیمت گاز خانگی از طریق اصلاح پلکان مصرف

بدین ترتیب به نظر می‌رسد دولت قصد دارد قیمت سوخت پتروشیمی‌ها و صنایع (به‌ویژه صنایع عمده) و قیمت گاز خانگی (به‌جز در سطح الگوی مصرف)، را به‌طور قابل ملاحظه‌ای افزایش دهد. در عین حال با توجه به اثرات این تصمیم بر سودآوری شرکت‌های بورسی، در چند روز گذشته اظهاراتی توسط برخی مقامات دولتی مبنی بر وجود سقف مشخصی برای افزایش قیمت انرژی بیان شده است که طبعاً در فرایند بررسی بودجه باید به‌روشنی درباره آن تصمیم گرفته شود. همچنین باید توجه داشت که همه تولیدات کشور صادراتی نیستند که از محل افزایش قیمت ارز بتوانند هزینه‌های تحمیل شده از این ناحیه را جبران کنند. شایسته ذکر است، بر طبق مصوبه‌ای که وزیر محترم اقتصاد برای حمایت از بازار سرمایه در تاریخ ۲۹ آذر ماه ۱۴۰۰ منتشر کرد، محتمل است که مفروضات در نظر گرفته شده در بندهای ۱ و ۲ با تغییراتی مواجه شود. چراکه در مصوبه مذکور آمده است که در سال ۱۴۰۱ سقف گاز خوراک پتروشیمی‌ها معادل قیمت گاز صادراتی تا سقف حداکثر ۵۰۰۰ تومان تعیین می‌شود و همچنین نرخ گاز سوخت صنایع فولادی معادل ۴۰٪ خوراک پتروشیمی و حداکثر ۲۰۰۰ تومان تعیین می‌شود. به هر ترتیب باید برای فعالان اقتصادی مشخص شود که مبنای عمل در سال ۱۴۰۱، لایحه بودجه است یا مصوبه اخیر؟

۷. مشارکت با بخش خصوصی در اجرای طرح‌های عمرانی

- اگرچه بیش از یک دهه از مطرح شدن موضوع مشارکت بخش خصوصی با بخش عمومی برای اجرای طرح‌های عمرانی در محافل سیاستگذاری و قانون‌گذاری کشور می‌گذرد، لیکن خلاء قانونی جامع، اقدامات تقنینی محدود به تصویب یک تبصره در قوانین بودجه سنواتی شده است. بررسی نتایج حاصل از پیگیری این رویکرد در بودجه‌های سالانه، گویای این واقعیت است که در عمل به‌واسطه فقدان بسترهای قانونی و نهادی لازم، از ظرفیت‌های این روش برای اجرای طرح‌های زیرساختی استفاده نشده است. **همانگونه که در بندهای قبلی ملاحظه شد، دولت از سر اضطرار، در تبصره‌های بودجه‌های یکساله برخی تعهدات خود در قوانین دائمی را زیرپا گذاشته است. حال چگونه می‌توان انتظار داشت که در قالب تبصره‌های یکسال اعتبار دارد موفق به جلب اعتماد سرمایه‌گذاران برای عقد قراردادهای بلند مدت آن هم در حوزه‌های زیرساختی که حساسیت‌های گوناگون اجتماعی و فنی و سیاسی دارد شود.** در لایحه بودجه پیشنهادی ۱۴۰۱ نیز، همچون سنوات گذشته به بهره‌گیری از روش مشارکت در اجرای طرح‌های عمرانی در قالب تبصره‌ای تأکید شده است. لیکن بررسی متن تبصره گویای ساده‌انگاری موضوع و تکرار تجارب نه‌چندان موفق گذشته است. تصمیم‌گیری در خصوص ۸۰ هزار پروژه عمرانی نیمه‌تمام در کارگروه‌های ملی و استانی، در نظر گرفتن وظایفی متعدد و گسترده‌ای برای کارگروه‌های مزبور همچون تدوین آیین‌نامه اجرایی در خصوص چگونگی تهیه و تصویب طرح توجیهی، نحوه احراز صلاحیت و انتخاب سرمایه‌گذار، روش کشف قیمت، چگونگی اجرا، تعیین میزان پوشش ریسک و... که قطعا در مدت تعیین شده خارج از توانایی و ظرفیت کارگروه‌ها می‌باشد، گویای ادامه روش‌های قبلی درباره موضوع مشارکت بخش خصوصی در اجرای طرح‌های عمرانی است که نتیجه آن عدم توفیق قانون بودجه سال آتی در بهره‌گیری از این ظرفیت خواهد بود.

۸. افزایش مالیات‌ها

- با توجه به اجزای درآمدهای مالیاتی که در بخش منابع تحلیل شد، یعنی رشد ۱۴۶ درصدی مالیات بر شرکت‌های غیردولتی و نیز رشد ۷۰ درصدی مالیات بر ارزش‌افزوده، فشار اصلی برای تامین منابع عمومی دولت از ناحیه درآمدهای مالیاتی بر دوش بخش خصوصی است.

- در بندهای فوق ملاحظه شد که تصمیمات بودجه‌ای سال ۱۴۰۱، محیط اقتصاد کلان را مستعد تورم کرده است. در چنین شرایطی تولیدکننده باید برای نهادهای وارداتی خود، انرژی مصرفی خود و غیره بهای بالاتری بپردازد. در چنین شرایطی بنگاهها به لحاظ نقدینگی به شدت تحت فشار خواهند بود. طبعا تامین مالی هم از طریق نظام بانکی هم هزینه دارد و هم به سادگی امکانپذیر نیست.

جمع بندی و پیشنهادها

۱. به نظر می‌رسد مهمترین هدف دولت در تنظیم لایحه بودجه ۱۴۰۱ کاهش حداکثری کسری بودجه بوده است. این هدف از دیدگاه صرفاً اقتصادی قابل دفاع است اما در عین حال باید توجه داشت که از دیدگاه دانش مالیه عمومی، تنظیم بودجه اقدامی فراتر از تراز کردن جدول منابع و مصارف دولت است. تصمیم‌های بودجه‌ای به تدریج و با تحقق منابع و مصارف پیش بینی شده، اعتبار پیدا می‌کند. **لذا هر تصمیم هم باید قابل اجرا باشد و هم آثار کوتاه‌مدت و بلندمدت آن بر شاخص‌های اقتصادی و مردم و فعالان اقتصادی دیده شود.** نتیجه بسیاری از سیاست‌های کلیدی بودجه ۱۴۰۱ که در بخش قبلی به آن پرداختیم، ایجاد محیط تورمی و تا حدی رکود است. افزایش قیمت‌ها در سال ۱۴۰۱ موجب افزایش درآمدهای اسمی به ویژه مالیات‌ها از جمله مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر واردات خواهد شد. هم به دلیل تداوم تحریم‌ها (که ظاهراً فرض اساسی در تنظیم لایحه بودجه بوده است) و هم تورم، فشار بر نرخ ارز در بازار آزاد همچنان وجود خواهد داشت. صنایع و تولیداتی که امکان صادرات دارند، در چند ماهه اول - به دلیل اینکه استفاده از موجودی انبار نهاده‌های قبلاً خریداری شده افزایش قیمت‌های داخلی بر هزینه تولید آنها اثر کمتری دارد - منتفع خواهند شد اما تولیداتی که امکان صادرات ندارند، با توجه به محدودیت تقاضای داخلی، دچار مشکل خواهند شد. **لذا پیشنهاد می‌شود مجلس شورای اسلامی در مرحله تصویب بودجه قابلیت اجرای سیاست‌ها و قابلیت تحقق منابع را به صورت واقع بینانه مد نظر قرار دهد.**

۲. یکی از مهمترین وظایف و نقش‌های بخش خصوصی در توسعه اقتصادی کشور پرداخت مالیات است. درباره نقایص نظام مالیاتی کشور نیز به حد کافی بررسی شده است و برنامه اصلاحی مختلفی نیز در دستور کار است. در عین حال اتاق ایران معتقد است، درآمدهای مالیاتی پیش بینی شده در لایحه بودجه ۱۴۰۱، دارای بیش برآوردی جدی است. صرفنظر از اثر عدم تحقق منابع بودجه‌ای بر سلیقه‌ای شدن اجرای بودجه در مرحله اجرا به دلیل سازوکار تخصیص و همچنین اخلال در انجام وظایف دستگاهها، مشکل اصلی بیش برآوردی مالیات‌ها، فشار مضاعف ماموران وصول مالیات بر بخش خصوصی و نامناسب تر شدن فضای کسب و کار است. معمولاً سازمان امور مالیاتی تحت فشار دولت برای تحقق منابع پیش بینی شده است. این موضوع موجب می‌شود که ماموران وصول مالیات به انواع و اقسام روش‌ها، مودیان مالیاتی را تحت فشار قرار دهند. همچنین، حذف به یکبار معافیت‌های مالیاتی در نظر گرفته شده در قوانین بالادستی، طی قوانین بودجه سالانه باعث تغییر گسترده در برنامه‌ریزی بنگاه‌های فعال در بخش خصوصی و کاهش پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد می‌شود که ریسک‌های سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهد و بازارهای مولد تولیدی را خالی از سرمایه و نقدینگی راهی بازارهای موازی و غیرمولد می‌نماید. لذا حذف یکباره معافیت‌های مالیاتی در نظر گرفته شده قطعاً منجر به آسیب به بخش تولید می‌شود. بر این اساس اصلاح رویکرد دولت در مالیات ستانی در قالب لوایح قانونی مستقل ضرورت دارد. **پیشنهاد بخش خصوصی آن است که مجلس شورای اسلامی درباره قابلیت وصول منابع مالیاتی پیش بینی شده در لایحه و آثار آن، بررسی‌ها و تعدیل‌های لازم را انجام دهد. همچنین راه حل درست افزایش**

درآمدهای مالیاتی، طراحی و اجرای پایه‌های مالیاتی (مانند مالیات بر عایدی سرمایه، مالیات بر مجموع درآمد البته به نحو صحیح و علمی) است.

۳. یکی از مهمترین مسیرهای نادرست سیاستگذاری بودجه ای ۵۰ سال اخیر مصرف پول نفت و گاز برای پرداخت حقوق و دستمزد و سایر هزینه‌های جاری کشور توسط دولت بوده است. در طی این مدت آن بخش از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز که به مصرف هزینه‌های جاری نرسیده است به شیوه دولتی صرف گزینش و اجرای طرح‌های عمرانی و سرمایه‌گذاری شده است. لایحه بودجه ۱۴۰۱ این روش را با شدت بیشتری ادامه داده است. دولت در سال ۱۴۰۱ طبق قانون برنامه ششم توسعه، می‌بایست ۴۰ درصد از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز را به صندوق توسعه ملی واریز کند اما در لایحه بودجه اجازه خواسته است که فقط ۲۰ درصد از منابع مزبور را به صندوق واریز کند و ۲۰ درصد مابقی را (به عنوان استقراض)، صرف هزینه‌های جاری و عمرانی خود کرده است. از طرف دیگر، دولت با افزایش قیمت انرژی مصرفی بخش تولید و افزایش مالیات‌ها منابعی تجهیز کرده است و قرار است آن را در یک صندوق با ساز و کار دولتی صرف "حمایت و پشتیبانی از برنامه‌های دستگاه‌های اجرایی ملی" و "تأمین مالی زیرساخت‌های تولید" و "حمایت از تولید و اشتغال و فعالیت‌های اقتصادی و کسب و کارهای رقابت‌پذیر" کند. بدین ترتیب به جای آنکه منابع فوق توسط صندوق توسعه ملی (که نهادی برای حفظ سهم نسل فعلی و نسل‌های آتی از منابع پایان‌پذیر نفت و گاز و تبدیل بخشی از منابع آن به سرمایه‌های زاینده است) یا بخش خصوصی سرمایه‌گذاری شود، منابع وارد بودجه دولت می‌شود و مقامات دولتی درباره تخصیص آن تصمیم خواهند گرفت. نتیجه روش فعلی وجود هزاران طرح عمرانی نیمه تمام ملی و استانی، کیفیت پایین اجرا و بازده نامناسب طرح‌های اجرا شده است. باید توجه داشت که در صورت تداوم تحریم‌ها، چشم‌انداز تامین منابع برای سرمایه‌گذاری روشن نیست. توان نظام بانکی برای تامین منابع محدود است و به نظر نمی‌رسد که بازار سرمایه نیز امکان‌چندانی برای تامین منابع جدید برای سرمایه‌گذاری در سال آتی داشته باشد. لذا از منابع موجود در کشور باید به بهترین شیوه استفاده کرد. **پیشنهاد** بخش خصوصی آن است که:

الف. سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از نفت و گاز به طور کامل پرداخت شود (۴۰ درصد) و هدف دولت برای ایجاد رشد اقتصادی از طریق این صندوق تعقیب شود. دولت می‌تواند کسری بودجه جاری خود را از طریق انتشار اوراق قرضه جبران کند.

ب. به جای آنکه منابع از بخش خصوصی برداشت شده و با واریز به صندوق دولتی و با صلاح‌دید مقامات صرف سرمایه‌گذاری شود، دولت این منابع را به بانک‌ها بدهد تا با ساز و کار نظارتی دقیق، صرفاً به طرح‌های سرمایه‌گذاری مولد و رقابت‌پذیر اختصاص یابد.

۴. در مدلسازی‌های اقتصادی درباره آثار سیاست‌های اقتصادی معمولاً فرض می‌شود که آثار سیاست‌های اقتصادی مانند حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی یا افزایش قیمت ارز مبنای محاسباتی ارزش گمرکی و مالیات بر ارزش افزوده کالاهای وارداتی یا افزایش قیمت انرژی، بر سایر متغیرها و بازارها در یک دوره زمانی تعدیل خواهد شد و همه متغیرها و بازارها مسیر دستیابی به تعادل جدید را آزادانه طی خواهند کرد. دو نکته مهم درباره این موضوع مطرح است. اول) دولت‌ها در ایران نشان داده‌اند که به محض روبه‌رو شدن با فشار افکار عمومی، سیاست‌های کنترلی به ویژه کنترل قیمت‌ها را اعمال خواهند کرد. راه اندازی انواع قرارگاه‌ها برای مبارزه با گرانی‌های قدیمی ۵۰ ساله در کشور دارد. از این رو یکی از نگرانی‌های بخش خصوصی، شدت یافتن اینگونه اقدامات در سال آتی با توجه به حساس بودن افزایش قیمت کالاهای اساسی است که در نهایت به ضرر بخش حقیقی اقتصاد (تولید) خواهد بود. دوم) مدل‌های اقتصادی شرایط را ثابت در نظر می‌گیرند. این در حالی است که نااطمینانی‌های بزرگی درباره روند متغیرهای اقتصادی در سال آینده از حیث شدت یافتن یا لغو تحریم‌ها و میزان همراهی مردم با سیاست‌های بودجه ریاضتی تنظیم شده وجود دارد. به نظر می‌رسد در چنین شرایطی، اجرای سیاست‌های اصلاحی به شکل تدریجی اولویت بیشتری دارد. ضمن آنکه ضروریست در زمان اجرای این سیاست به صورت تدریجی تمهیدات حمایتی ویژه‌ای برای تأمین سرمایه در گردش با نرخ مناسب برای بخش‌های تولیدی در نظر گرفته شود.

۵. با عنایت به آنکه تصمیم دولت در لایحه پیشنهادی برای توسعه مشارکت با بخش خصوصی در اتمام طرح‌های عمرانی ماهیت بودجه‌ای نداشته و براساس تجربه سنوات گذشته می‌توان نتیجه گرفت که این نوع سیاست‌گذاری اثربخشی لازم را نخواهد داشت و با توجه به آنکه مجوز مشارکت با بخش خصوصی در اجرای طرح‌های عمرانی، در قالب ماده ۲۷ قانون الحاق ۲ به دولت داده شده است، لذا پیشنهاد مشخص **در خصوص توسعه مشارکت بخش خصوصی برای تکمیل طرح‌های عمرانی، تسریع در تکمیل لایحه مشارکت عمومی و خصوصی و تصویب هرچه سریع‌تر این لایحه است.**